

Porabje

Tednik Slovencev na Madžarskem • Monošter, 7. maja 2026 • Leto 36, št. 18

KULTURNA DEDIŠČINA KOT PRILOŽNOST ZA TURIZEM

VISKE GREDE V OGRAČEKAJ
stran 5

ČEZMEJNA DELAVNICA V OKVIRU PROJEKTA CROSS-SACRAL
stran 7

ZIDINE PRIPOVEJDAJO
stran 9

KULTURNA DEDIŠČINA KOT PRILOŽNOST ZA TURIZEM

V slovenskem Porabju je širitev turistične ponudbe ključnega pomena. Še zlasti dobrodošlo pa je, če se pri tem ohranja in promovira narečna kulturna dediščina pokrajine, ki je s tisoč nitmi povezana z jezikovnim izročilom sosednjega Prekmurja. Zato so trije

zanimivih krajev na tematski turistični poti,« nam je povedala Julija Lazar in dodala, da bodo na 30 porabskih in 10 prekmurskih krajih čezmejne krožne poti namestili kode QR z avdiovizualnimi vsebinami in informacijami o kulturni dediščini.

»Projekt Gučimo je namenjen ohranjanju in promociji narečne kulturne dediščine, ki se v Porabju in Prekmurju prepleta. Smiselno je, da se ta dejavnost nadaljuje in približa tudi mlajšim generacijam,« je povedala vodja projekta Julija Lazar z Občine Puconci.

partnerji – Občina Puconci kot vodilni partner, Zveza Slovencev na Madžarskem (ZSM) ter Mestna knjižnica in muzej Ferenc Móra iz Monoštra – prijavi čezmejni projekt Gučimo, ki ga v okviru programa Interreg Slovenija-Madžarska sofinancira Evropska unija. Skupna vrednost projekta znaša blizu 335.000 evrov (120 milijonov forintov).

Uvodno srečanje v Monoštru

Prvo delavnico, na kateri so porabskim turističnim deležnikom (predvsem občinam in ponudnikom) predstavili projekt, je 29. aprila v monoštrskem Slovenskem domu priredila Zveza Slovencev. Uvodoma je vodja projekta Julija Lazar iz Puconcev povedala, da se bodo v 24 mesecih trajanja posvetili ohranitvi porabskega in prekmurskega narečja, zlasti med mlajšimi generacijami. »Vsebine bomo obiskovalcem poskušali predstaviti kar se da zanimivo, obe narečji pa vključiti v obstoječo ponudbo. Želimo sodelovati z lokalnimi ponudniki, oba dialekta pa povezati z obiski

V sklopu projekta bo nastala zvočna knjiga v porabskem narečju, je dodala projektna menedžerka pri ZSM Lilla Bugán. Digitalna dokumentacija naj bi vsebovala posnetke govorcev iz sedmih naselij, glasbeno in folklorno dediščino, kulinariko in rokodelstvo. Monografija naj bi zaobjela področji jezikoslovja (na vsaj 60 straneh) in etnologije (na dobrih 90 straneh), raziskave že potekajo. »Obsežno avdiovizualno gradivo je pomembno zato, ker lahko tako ohranimo svojo porabsko materinščino in kulturno dediščino. Gradivo lahko trajno shranimo za prihodnje generacije, hkrati pa z njim privabimo tudi obiskovalce,« je še povedala Lilla Bugán. Izsledke bodo strokovnjaki predstavili na dveh simpozijih v decembru, monografija pa naj bi izšla v prihodnjem letu.

Projekt predvideva tudi pripravo interaktivne mobilne razstave z naslovom Glas dediščine Prekmurja in Porabja, posvečene književnim ustvarjalcem, ki so pisali v enem od obeh narečij. Posebni izdelki

bodo hologram pisatelja Števana Küzmiča oziroma klopi v obliki knjig na javnih površinah v občini Puconci. V času trajanja projekta bo potekalo 17 jezikovnih delavnic in en jezikovni tabor za otroke z obeh strani meje. Pri slednjih bo sodeloval tudi monoštrski muzej. »Naše ciljno občinstvo bodo predvsem učenci ustanov, na katerih se poučuje slovenski jezik, k sodelovanju pa bomo povabili tudi člane slovenskih narodnostnih samouprav. Za starejše bomo pripravili delavnice s pletenjem košar, izdelovanjem papirnatih cvetic in kulinariko ter glasbene popoldneve,« nam je pojasnila direktorica knjižnice in muzeja Ágota Horváth.

Vodeni pogovor s ponudniki

Narečje je del identitete obeh obmejnih skupnosti, poudarjajo projektni partnerji, hkrati pa ponujata tudi priložnost za turizem. Sodelujoči so prepričani, da se dialekta lahko pretvorita v turistični izdelek, ki bo privabljal obiskovalce in koristil domačemu gospodarstvu. Prav zaradi tega je ZSM na nedavno srečanje povabila deležnike v porabskem turizmu in prek vodene pogovora prisluhnila njihovim predlogom, da bi partnerji lahko oblikovali ponudbo v okviru projekta.

Diskusijo je vodila predsednica ZSM Andrea Kovács in prisotne prosila, da predstavijo svoje načrte v turizmu, oziroma povejo, kako bi lahko v le-te vključili edinstveno kulturno dediščino Porabja. Župan Gornjega Senika Szabolcs Andrejek je opozoril, da Tromejnik ni zadostno izkoriščen, zato je predlagal zgraditev razglednega stolpa na vrhu. Dosedanji predsednik Državne slovenske samouprave Karel Holec je spomnil na širši pomen nastajajoče kulturne točke okoli seniškega Filovega mlina ter pripadajoče mlinarjeve hiše. Izpostavil je načrtovano ka-

varno in namen prikaza stiskanja bučnega olja.

Župan Dolnjega Senika Zsolt Monek je med znamenitostmi vasi naštel kolarsko hišo, cerkev in bližnjo Rabo ter predstavil idejo preoblikovanja nekdanjega vrtca v prenočišča. Županja Sakalovceva Valerija Rogan je govorila o manjši trž-

slovenskimi organizacijami in ponujati tudi obiske na zavarovanem območju Črne mlake.

Deležniki so polni načrtov

Pri monoštrskem Tourinformu želijo šolskim skupinam ponuditi večdnevne programe v Porabju, več ponudnikov pa je potožilo, da je pokrajina

Vodeni pogovor o turističnih načrtih v Porabju je usmerjala predsednica Zveze Slovencev Andrea Kovács. »Imamo veliko vsega, česar drugje ni: 'kaup', 'dinsko torto' ali 'papérnatne rauže'. Dajmo to v turistično ponudbo,« je pozvala prisotne.

nici, ki jo redno prirejajo pri Etični hiši in bi jo radi dopolnili tudi s kulturno ponudbo. Predlagala je obnovo obiskov pri obeh izvirih ob gozdarski hiši in ureditev gozdnih poti proti Verici in Števanovcem. Noémi Illés je naznanila, da v Sakalovcih pripravljajo »sladko kuharsko knjigo« s starimi recepti (tudi v narečju). Predlagala je prirejanje »porabskega lova na zaklad«: če kdo odčita deset turističnih kod QR, naj prejme popust v domačih restavracijah.

V Števanovcih načrtuje županja Edit Trajbár gradnjo cenejših pohodniških apartmajev v zgradbi nekdanjega notariata. Na pokopališču so obnovili mrliško vežico in mrtvaški voz ter tam razstavili domače pogrebne pesmi. Na vaškem nogometnem igrišču želijo oblikovati manjša igrišča za mali nogomet, badminton in odbojko. V Andovcih bi radi uredili gozdne pohodniške poti, pravi županja Szabina Kern, stavijo pa tudi na turistično sodelovanje s pobratenim Dobrovnikom v Prekmurju. Radi bi tesneje sodelovali z lokalnimi

premalo znana v sami Železni županiji. Rokodelki iz Števanovcev sta bili veseli, da je bila velikonočna delavnica s papirnatimi rožami v Hotelu Lipa odlično obiskana. Direktor razvojne agencije Tomaž Kovács je predlagal postavitev uporabnejše aplikacije z znamenitostmi in prenočišči za turiste, več ponudnikov pa je dalo idejo za pripravo videoposnetkov: med drugimi o izdelavi porabske šunke ali žetvi v pokrajini.

Načrtov je torej veliko in te so na delavnici spoznali tudi partnerji pri evropskem projektu Gučimo ter drugi turistični deležniki. Gostje so nato izpolnili anketo s svojimi predlogi za povezovanje kulturne dediščine s turistično ponudbo.

Delavnica se je končala z odprtjem fotografske razstave Artúrja Eklerja, ki je posamezne motive ovekovečil vzporedno pri porabskih Slovencih in prekmurskih Madžarih.

(Več o razstavi v naslednji številki.)

-dm-

Foto: Vida Toš

Nastaja mladinski učni vodnik po Porabju

V okviru strokovno razvojne naloge ljubljanskega Inštituta za narodnostna vprašanja (INV) je v pripravi zasnova didaktične publikacije o Porabju, in sicer vodnika po pokrajini oziro-

šolami in vrtci doslej izdal tri otroške publikacije, ki so postale priljubljene predvsem zaradi prispevkov in risb porabskih otrok samih oziroma kod QR, ki so skrivale dodatne avdio-

dimo še knjigo Slovenija za otroke, v kateri po državi vodita otroka Alenka in Anžej. Tudi v novi porabski publikaciji naj bi bralca usmerjal vodnik, uredniki razmišljajo o liku Garabončijaša (črnošolca), upka (ptice smrdokavre), Vrabca Porabca ter čalejra (čarovnika), ki po Porabju lovi svojo čalarico (čarovnico). Literarna podlaga za sprehod po pokrajini bi lahko bil sonetni cikel Dušana Mukiča Nin te nega.

Publikacija bo privlačno oblikovana ter bo združevala risane ilustracije in jasno zastavljene fotografije. (Slednje in glasbene posnetke bi lahko pripravil učitelj asistent Gašper Gomboc, ki je prav tako član uredniškega odbora.) Ob koncu knjige bi sledil kviz z delovnimi listi, ki bi jih bilo mogoče tudi fotokopirati. Knjižico bodo dopolnjevale igralne karte, ki jih po vzoru pomurske madžarske narodne skupnosti pripravlja DSS. (Na kartah bodo fotografije z dvojezičnimi napisi, dodana pa bodo vprašanja z navedbo pravih odgovorov.)

Objava zanimive, igrive, simpatične in bogato ilustrirane knjige je po besedah direktorice Sonje Novak Lukanovič velikega pomena, zato bo njen izid INV tudi podprl. Izšla naj bi še letos oziroma do začetka prihodnjega leta.

-dm-

SPOMIN NA IRENO BARBER

Pred 20 leti se na 1. maj na veke poslovila Irena Barber, nekdanja sekretarka Zveze Slovencev na Madžarskem, ki je pri delu organizacije pustila neizbrisen pečat.

Irene se spominjam iz časov (1975), ko sem pri petnajstih letih začela plesati pri sakalovski folklorni skupini. Takrat je bila sekretarka izvršnega sveta na dolnjeseniški občini in so nekako prek nje potekali stiki med občino Murska Sobota in Porabjem, saj pri nas ni bilo nobene slovenske krovne organizacije. Zato je zmeraj spremljala kulturne skupine, če smo šli nastopat v Slovenijo. Tega v tistem času – ob beltinskem folklornem festivalu in pevskega taboru v Šentvidu pri Stični – ni bilo veliko. Na prvega smo hodili sakalovski folklorniki, na drugega pevke in pevci z Gornjega Senika.

»Mlajši, dobri ste bili!« To je bil stavek, s katerim je nas Irena zmeraj pohvalila po nastopu. Bila je zelo pozitivna osebnost; četudi je izrekla kakšno kritično besedo, jo je povedala tako, da nas ni prizadela, prej spodbudila k nadaljnjemu delu.

Kasneje, po ustanovitvi Zveze Slovencev na Madžarskem, je postala moja sodelavka, veliko njenih pogovorov in razmišljanj smo objavili v našem časopisu. Njeno pridnost in zanesljivost sem ji vračala s tem, da sem ji jezikovno popravila pripovedi, ki jih je napisala o porabskih ljudeh in so izšle v dveh zbirkah. Tudi njene zgodbe so dokaz, da je imela zelo rada svoje ljudi, svoj narod.

Irena ni bila konfliktna oseba, bila je človek sprave, nikoli ni ukazovala ali zapovedovala, temveč je prosila. To je storila na tak način, da ji nisi mogel reči ne. Če je nastal kakšen konflikt med drugimi, ga je reševala na lep način, ga je »povlačila«, bi rekli po porabsko.

Občudovala sem njeni lepi altovski glas in ljubezen do pe-tja. Ob marsikateri priložnosti je okrog nje v trenutku nastal zborček in so najmanj dvoglasno (na tenki in na stara) zadonele domače pesmi, ki jih je poznala nešteto. Ob takih priložnostih druženja je uživala in bila vzor drugim. Bila je osebnost, kakšnih bi tudi zdaj v naši skupnosti potrebovali več.

Marijana Sukič

23. aprila se je v Andovcih prvič sestal uredniški odbor načrtovane mladinske publikacije.

ma delovnega zvezka. Namenjena bo zadnjima letnikoma porabskih osnovnih šol, srednješolcem in skupinam mladih, ki v Porabje prihajajo iz Slovenije in premalo vedo o zamejski pokrajini.

Nastajajoča knjižica naj bi bila pedagoško močna, jezikovno razumljiva, otroško učno povezana in pogledu privlačna. Njena glavna urednica bo svetovalka za porabsko narodnostno šolstvo Valentina Novak, sourednica pa sodelavka INV dr. Katalin Munda Hirnök. Sourednici sta 23. aprila na delovni sestanek v Andovce povabili druge člane uredniškega odbora: direktorico INV dr. Sonjo Novak Lukanovič, predsednika Državne slovenske samouprave (DSS) Karla Holeca, učitelja asistenta Štefana Kardoša in novinarja Dušana Mukiča.

Kakor je znano, je INV v sodelovanju s porabskimi

vizualne vsebine. Načrtovana nova knjižica pa bo zasnovana še širše, vsebovala naj bi prispevke o številnih temah: geografski legi, naravnih značilnostih, podnebjju, živalstvu in rastlinstvu ter kulturnih in naravnih znamenitostih Porabja oziroma o porabskih Slovencih, njihovi zgodovini, veri, jeziku in šolstvu, izročilu in šegah, ljudski glasbi in plesih, kulinariki, znamenitih osebnostih ter življenju mladih v pokrajini. Naslednja naloga bo najti primerne avtorje, ki pa pokrajine ne bi predstavljali suhoparno. Publikacija ne bo smela biti preobsežna, ponuditi pa bo morala vpogled v Porabje v enem dnevu, hkrati pa bralca usmeriti v nadaljnje raziskovanje.

Vodnik naj bi imel podobno zasnovo kot knjiga Barbare Hanuš, v kateri bralce na poti po Sloveniji spremlja kokoška Fani. Tukaj nave-

Ob materinskem dnevu

V tej številki časopisa se spominjamo materinskega dneva, ki ga na Madžarskem praznujemo prvo nedeljo v maju, kar se nekoliko razlikuje od večine drugih držav.

Ob tej priložnosti smo minulo nedeljo s šopkom rož obiskali mame, babice, morda tudi prababice, ter se jim zahvalili za vso skrb, toplino in ljubezen, ki nam jih nesebično podarjajo. Tisti, ki živijo bolj oddaljeni od svojih najdražjih, so jih poklicali, ali pa jim napisali prijazno sporočilo, s katerim so jim polepšali dan.

Materinski dan nas vsako leto znova opomni, kako dragocena je materinska ljubezen – tiha, potrpežljiva in vedno prisotna, tudi takrat, ko je ne opazimo dovolj. Mame so tiste, ki nas učijo prvih korakov, nas bodrijo ob padcih in verjamejo v nas, še preden verjamemo sami vase. Njihova skrb ne pozna meja in njihova toplina ostaja z nami vse življenje.

V teh dneh pa smo mnogi obiskali tudi pokopališča, saj so med nami tudi takšne mame in babice, od katerih smo se žal že morali posloviti. A tudi v teh tihih trenutkih imajo svoje mesto vsa čustva: veselje in hvaležnost za vse, kar smo z njimi doživeli, prav tako pa tudi občutek pogrešanja in žalosti.

Lepo bi bilo, če bi lahko iz dneva v dan ohranjali stik in čim več časa namenili svojim najdražjim. A to ni vedno mogoče. Včasih zadostuje že kratek telefonski klic, da se slišimo in si povemo, kako smo, ali pa toplo, prijazno sporočilo. Majhne geste, ki pomenijo veliko.

Sem srečna in hvaležna, da živim blizu staršev. Vsakič, ko grem domov v rojstno hišo, me mama pričaka odprtega srca. Ko odhajam, me vsakič pospremi do vrat ograje in mi maha v slovo. Dokler ne pridem do konca ulice, v vzratnem ogledalu avta vidim, da še stoji tam. Še zmeraj maha. Srčno upam, da me bo še dolgo čakala doma in me še dolgo spremljala s tem toplim, tihim slovesom.

Ker sem tudi sama mama, sem vsako leto znova ganjena in srečna, ko mi ob tem posebnem dnevu voščita sin in hčerka. Še zelo živo se spominjam svojega prvega materinskega dneva, ko je bil sin star komaj en mesec. Mož je natisnil čudovito pesem in mi jo podal z najinim dojenčkom v naročju. Nasmejana in objokana hkrati sem brala tisti list papirja, ki ga še danes skrbno hranim v predalu. Z enako toplino se spominjam tudi vseh čudovitih prireditev v vrtcu, kjer sem s solznimi očmi spremljala nastope svojih otrok, ki sta medtem že zrasla in hodita v šolo. Vsako leto me razveselita z drobnimi pozornostmi – z ročno izdelanimi darili ali prizrčnimi risbami. Med

najljubšimi mi je majhna steklenička z rožico in napisom: »Konzerva ljubezni. Rok trajanja: do konca življenja.« Letos sta mi otroka pripravila voščilnico, na kateri sta v več jezikih zapisala: »Srečen materinski dan!« A v resnici sploh ni

pomembno, ali mi podarita rožico ali preprost listek – neizmerno srečna sem, da sem lahko njuna mama. Verjamem, da v tem občutku nisem edina.

V nadaljevanju smo zbrali nekaj lepih voščil, ki so jih svojim mamam namenili Porabke in Porabci.

*Nikoletta Vajda-Nagy,
urednica*

»Zame je materinski dan zelo lep in pomemben praznik. Takrat lahko posebno pozornost namenimo ženski, ki nam je dala življenje, nas vzgajala in nam stoji vsak dan ob strani z ljubeznijo. Menim, da je pomembno, da obstaja dan, ki je samo za mame, ko se jim lahko zahvalimo za vso skrb in ljubezen, ki nam ju dajejo. Hkrati pa mislim, da ne smemo misliti nanje samo v tistem enem dnevu, ampak jim moramo vsak dan v letu pokazati, kako so nam pomembne, kako jih imamo radi.

Brez svoje mame si sploh ne morem predstavljati življenja. Zame je zelo pomembna trdna opora, na katero lahko vedno računam in h kateri se lahko kadar koli obrnem. Od nje dobim veliko ljubezni, podpore in moči, zato sem ji zelo hvaležen. Svojo mamo imam zelo rad in menim, da je z besedami zares težko izraziti, koliko mi pomeni.«

Máté Labritz

Mislim, da je materinski dan eden najlepših dni za vsako mamo na svetu. A ta dan je čudovit dan tudi za nas otroke, saj je to čas, ko lahko izrazimo svojo organiziranost in hvaležnost. Spominjam se, da sem se že kot majhen otrok zelo veselila tega dne. Naučila sem se lepe pesmi in poezije, kaj lepega narisala in s tem voščila mami. Videti mamo veselo, je prizrčno.

Draga mama, hvala da si tu zame in ker si vedno bila tu zame. Zelo sem ti hvaležna.

Rada te imam mama, lep materinski dan!

Vanessza Sulics

MAMA je srce družine, je kak dom, kam se človek leko obrne, gda je veseli, žalosten ali truden. MAMA je v človekovom življenju nika največjega. Njena ljubezen do svoji mlajšev je vekivečna, dosta se trudi za nji, brez toga, ka bi kaj nazaj čakala. Za MAMO je njeno dejte vsigdar najlepšo pa najbaukšo. Ona je kak sunce, štero nas segreje pa s svojo svetlobov kaže pravo paut v našom življenji. Pri MAMI človek čüti varnost pa domačnost, kak nin indrik nej. Zatok, dočas, ka leko, pošütjmo njau pa pokažimo ji, kelko nam pomeni. Nej samo z rejčjauv, liki s časom, ka ga vküper preživimo. Vse več se pogučavajmo z njauv, poslušajmo njene stare pripovejsti, štere nam na vekomaj ostanejo v lejpom spomini. Ka nej bi nam enkrat žau bilau, ka bi leko več dali, več pravli, zato vsigder bojmo pauleg pa iskreni eden do drugoga. Brez MAME bi biu svejt dosta bole mrzel pa prazen.

Draga moja MAMA, baug plati tebi za vse, ka si zamé pa za nas napravila. Rada te mam iz cejloga srca. Ostani takšna, kak si: dobra, srčna pa moja!!!

Gyöngyi Bajzek

Moja mamica je moj angel varuh, je dom, kamor se lahko vedno vrnem. Je moč, ki tiho premaga vse ovire, in ljubezen, ki je najtoplejša. Moja mamica je varnost, ki jo zagotovi z objemom, je zaklad, ki mi ga je podaril Bog. Ona je zgled, ki dokazuje, da lahko preživiš vse.

Jaz pa sem samo hvaležna. Hvaležna, da jo lahko imam, saj je ona v otroštvu izgubila dve mamici, svojo in tisto, ki jo je po izgubi mame vzgajala. Kljub temu je zrasla v čudovito in neverjetno močno žensko. Postala je najboljša mamica, ki bi si jo le lahko želela ... brez nje ne bi bila to, kar sem.

Noémi Illés

VISIKE GREDE V OGRAČEKAJ

V Vidoncaj, samo pau kilometra od grada na Gradi (indasvejta Gornja Lendava) na Goričkom je eden takši prelejpi kaut, šteri se zove Firkova graba. Preveč strmi je tü klanec, zatok

grede. Dogodek je organiziralo Goričko društvo za lepše vütro, sta ga pa vodila Marjetka Škafar pa Lovro Vehovar. Na delavnico je prišlo kaulek deset lidí, zveč šoga so člani društva.

srečo se je lejko nekaj notveljko v svojo »kučico« pa je bila mala Marjetka prva, štera je prišla k njemi. Té ji pravi stric Rudi: »Marjetka, ti si moja rešitelca, ednouk de té prostor tü tvoj.«

ne grede lejko dejejo sprnjene lejs, süjo, ridjavo listje pa ešče slamo. Ena udeleženska delavnice, štera ma doma birke, je pitala, če lejko nut dejvle vuno. Vuna je rejsan tüj fejest dobra za té grede, ka zadržüvle vodau pa odganja ništerne škodlivce, ka ma močno sago.

Lovro Vehovar je povedo, ka že več gezero lejt delajo visike grede. Prvin so jih napravili v Aziji, na Kitajskom. Raztomačo je tüj, ka pomejni permakultura: perma-

žaganco pa sekance tüj. Ne sme biti nindrik prazno mesto, ka se ovak greda posiši. Če tau napunijo pa pokrijejo, se etak zdigne ta greda (grata visika, gomilasta). Zemla, s šterov pokrijejo gredau, mora biti fajnska, tau so zatok vöskopali vrkan, gé želi gospa Marjetka cimprati mali vinjak (méhes).

Nad zemlau, s šterov so pokrili gredau, mora ešče priti drügi pokrauv, šteri je lejko z slame ali listja z gaušče. Té snovi (anyagok) té znautra

v gredi pomalek srprnejo pa se spremenijo v bogati humus.

V takšo visiko gredo potejm lejko sadimo svojo zelenjavo pa drüge rastline, štere majo dobre pogoje za razvoj (fejlódés), zatok jih bole »intenzivno« pridelüvlemo. Se lezej branijo v tej gredaj rastline pred

je žmetno po njem oditi. Našo Porabje je tüj gorička krajina, ali pri nas so nej tak strašni brejgi pa klanci kak v Vidoncaj. Na strmini bükvi rastejo, štere so visike pa ma človek, šteri stogi na strmini, takši občütek, kak če bi segale do nebes.

Zemla Firkove grabe je zanimiva, ka »na ton malon falati se srečüvle na enoj strani čisti lapor (márğa, agyagos üledékes réteg), té pa so pá plasti čistoga pejska, s šterin so inda gradili kučo.« Z té ilojce so Firkovi inda žgali cigle za cejlo okolico Gornje Lendave.

Pod Firkovov grabov je ešče bole strma globočina, štera je že skur brezno. Spodker so bile inda tüj tri domačije, šterij več nega. Okolico je zdaj prerasla goušča, gé se ešče lejko najdejo stara sadna drejva.

25. aprila so meli v Firkovoj grabi delavnico Gomilaste

V grabi je zdaj posest, inda pa je bila iža, štera se je zvala Firkovi. Grünt je gospa Marjetka poerbala od pokojnoga očo. Površina je eden hektar, dapa pau pokriva bükova »šuma«. Na drügoj polonji je bila inda njiva, zdaj pa je permakulturna posest.

Firkovi, šteri so tü živeli, so nej meli mlajšov. Kda sta bežežniva v daum starejšij prišla, je od Marjetke oča küpo Grünt. Biu je tü ešče eden zanimivi gospaud, ime njemi je bilau Rudi, šteri je meu tüj »en mali falajček zemle«, ovak je prihajo z Lüb-lane. Na té Grünt je te odo, kda je že biu v penziji. Te je bila gospa Marjetka ešče mala deklina. Fejest rada je ojdla k gospaudi Rudiji, šteroga je mejla za svojoga strica, čegli sta nej bila v žlati. Gnauk je gospaud Rudi doj spadno z črešnje pa je biu hüdou poškodovani. Na

Udeleženci delavnice so lejko spoznali kak trbej visike grede (ali gomilaste grede) delati v ograçeki. Té shajajo s tak zvane »permakulture« pa kak Marjetka Škafar pravi, v začetki mamó več dela s temi gredami, sledkar se tau obrestüvle, ka nej trbej telko delati v ograçeki pa pridelek je tüdi telko vekši.

Z visikimi gredami v ograçeki želijo napraviti bauške pogoje (feltételeket) za rastline, štere tam rastejo. Dajo jim takši organski material, šteri se razkrajja (lebomlik) »pomali« skaus leta, s tem pa nej trbej prekopavanja toga tala v ograçeki pa té grede same sebe hranijo.

V permakulturnij gredaj ponücajo takše materiale, štere najdejo v bližnjij okolici. »Či maš ti eno takšo šumico kak je tü, se toga materiala dosta nabere,« pravi gospa Marjetka. V vöskopa-

pomejni prazapprav, ka več časa drži, se načrtüvle za dugo pa brez industrijskoga onesnažüvanja si lejko pridelüvlemo hrano (gesti), telko, ka go nam dojde.

Visike grede so samo en menši tau permakulturnoga načina (módszer). V ograçeki v Firkovoj grabi so udeleženci vöskopali 1,3 m dugo gredo tak, ka so odkrili vrnjo plast (réteg) zemle. V tau gredo so pa djali sprnjene süji lejs, šteroga so pripelali z bližnje »šumice«, so pa napunili prausto mesto med vejkami s kompostom, listjom z gaušče pa zemlau. Pauleg toga je mogauče, kak pravi gospaud Lovro, cuj dati

škodlivcami pa pred süjčov, ka sprnjene lejs kak nekša goba (szivacs) gorcrncka vodau pa go zadržüvle. Istina, ka je takša greda za domanji nüc valaun, v domanjom ograçeki, nej pa za industrijsko pridelavo (nagyüzemi termelés) zelenjave.

Znabiti bauške bi bilau meti takše grede v drügij ograçadi pa nej prekopavati zemle, štera de vküp zabita, zmejs kda visika greda več vlage pa hrane zadržüvle, pa se ne posiši vö brž v leti, kak moderne lesene grede, ka je »z vsej strani sunce pouleg«.

Akoš Anton Dončec

OD SLOVENIJE ...

V Murski Soboti več bolniških odsotnosti, odzivnost v presejalnih programih dobra

Podatki Nacionalnega inštituta za javno zdravje kažejo, da Mestna občina Murska Sobota po več kazalnikih zdravja odstopa od slovenskega povprečja. Med drugim izstopa po daljši bolniški odsotnosti, ki je lani v povprečju trajala 29,7 dneva na leto, medtem ko je slovensko povprečje znašalo 20,5 dneva.

V občini je tudi večji delež kroničnih bolezni, zlasti povišanega krvnega tlaka in sladkorne bolezni, ter višja stopnja bolnišničnih obravnav zaradi srčne kapi. Povečana je tudi splošna umrljivost, predvsem zaradi bolezni srca in ožilja ter raka, pri čemer izstopata rak pljuč in dojk. Med dejavniki tveganja izstopa visok delež čezmerno prehranjenih odraslih, ki presega dve tretjini prebivalstva, ter slabša telesna pripravljenost otrok. Višji je tudi delež prometnih nesreč z alkoholiziranimi povzročitelji. Na drugi strani podatki kažejo nekatere spodbudne trende. Umrljivost zaradi samomora je nižja od slovenskega povprečja, občani pa se nadpovprečno odzivajo na preventivne presejalne programe. V program Sviti je vključenih več kot 66 odstotkov upravičencev, višja od povprečja je tudi udeležba v programih Zora in Dora.

Slovenija na lestvici medijske svobode nekoliko nazadovala
Slovenija se je na letošnji lestvici svobode medijev, ki jo pripravlja organizacija Novinarji brez meja, uvrstila na 36. mesto med 180 državami. V primerjavi z lanskim letom je izgubila dobro točko, a kljub temu zdrsnila za tri mesta, predvsem zaradi napredovanja drugih držav. Letos je dosegla 72,9 od 100 možnih točk, kar po ocenah organizacije ne predstavlja večjega poslabšanja. K lanskoletnemu izboljšanju uvrstitve so sicer prispevali nekateri ukrepi na področju medijske zakonodaje, med drugim večje financiranje javne Radiotelevizije Slovenija. Na vrhu lestvice letos ostaja Norveška, sledita Nizozemska in Estonija, medtem ko so na dnu Kitajska, Severna Koreja in Eritreja. Od sosednjih držav je Madžarska na 74. mestu.

Sombotelčarge na prekmurskom Triglavi

V sombotelskom slovenskom društvu smo že vsi skor penzionisti. Za toga volo smo brodili,

pa eške itak je nej spoj gotov. Na gradi je bilau 365 sob. Grof je prej vsikši den v drugoj iži

tranik. Grof bi trnok rad emotau krono, zatok je naznano, če go štoj vkradne zmaji, ma

dveri zaprle. Kač je tak naglo prileto, ka je nut v dveri düno pa je včasik vkraj büo. Grof je daubo zlato krono, pa go je skriü, nej ka bi go štoj vkradno. Tak fejest go je skrüu, ka ga eške un nikdar nej najšo. Tak ta skrita krona eške itak skrb má na grad in krajino.

V varaši Grad je doživljajski (élmény) park Vulkanija, gde smo Sombotelčarge že bili, depa z malim cugom smo se zdaj oprvim pelali. Eno vöro smo se vozili po lepoj krajini. Najoprvim smo se stavili pri kamnolomi (köfjéto), gde je pred trejmi miljaunimi lejta-mi vulkan vövdaro. Tak so v taujoj krajini gratali vulkanski bregauvge z bazaltom. V bazalti se najdejo lejpi zeleni mali kamli, šterim pravijo olivin. Te male kamle smo ništérni küpili tö, po tistom smo pa gorpoiskali cerkev Vnébovzétja Blajžene Device Marije. Gospaud Aljaž Baša so nam nutpokazali Božo izö, štero je 1955. leta popravlo erični slovenski arhitekt Jože Plečnik. Posvejte je napravo iz piskreni posaud pa na plafoni je med roženice (szarufa) tö lejpe male cüggle dejuv. Gospaudi smo nesli za dar porabsko cerkveno pesmarico, s štere so z nami spejvali Marijino pesem Je angeu Gospaudov. Na slejdnje smo dobili blagoslov in kejpece.

V Sotino smo se pelali z busom in smo parkérali pri Dajčovom mlini. Od tistec smo šli na Kuglo. Na interneti smo šteli, ka de se samo pau vöre trbölo šetati. Depa nej tak bilau. Eno vöro dugo smo mogli ojti tagor. Rejsan smo skor plezdili do prekmurskoga Triglava. Vrkar smo se zdenili, pa smo se čüdivali lepoj krajini. Stali smo na avstrijskoj grajnci. Ništérni so splezdili na 14 mejterov visek tören, s šteroga se eške bole daleč leko vidi. Pod törmom so veuki kamli, tak ka smo se rejsan tak počütili, liki če bi na pravi Triglav splezdili.

Marija Kozar

Sombotelčarge pri prekmurskom Triglavi (Sotina, 418 m)

ka če že na pravi visek Triglav ne moremo gorplezditi, te mo plezdili na prekmurski Triglav. Tau je pri vesi Sotina, na Sotinskem bregej ali po doma-nje Kugli. Te brejg je najvišiji v Prekmurji, má 418 mejterov. 25. apriliša smo se najprve odpelali na grad pri Gradi (vesnica se je do 1952 zvala Gornja Lendava/Felsölendva). Tü eške nej trbölo plezditi, ka nas je leko bus pelo do dveri največkoga grada v Sloveniji, o šterom so oprvim pisali v 13. stole-tji. Tü so bili doma gospaudge Széchyini in Batthyányini, na slejdnje pa držina Hartner iz Murske Sobote. V drugoj bojni so ga na nikoj djali, obnavlati so ga začnili 1995. leta,

spau, samo tau ne vejmo, če sám. Po legendi je pod gradom živo zmaj Kač z zlatov kronov

dá čér za ženo. Eden mladi pojep je gnauk vkradno krono, pa na konji brž odgezdo z

Z malim cugom smo se pelali do kamnoloma, gde se v bazalti skrivajo kristali olivina

na glavej. Kač se je vsikši denodo kaupat v mlako pri gradi, pa je zlato krono dojdjau na

njavv na grad. Kač je tau napamet vzöu, pa za njim. Pojep je brž vujšo v grad, pa so se

ČEZMEJNA DELAVNICA V OKVIRU PROJEKTA CROSS-SACRAL

24. aprila je bila v konferenčni dvorani hotela Lipa v Monoštru druga delavnica v okviru projekta CROSS-SACRAL, ki ga sofinancira program Interreg Slovenija-

živetij in izbirajo programe, ki povezujejo več naselij in več držav.« S temi besedami je zadel samo bistvo projekta. V nadaljevanju je koordinator projekta dr. Bernard Goršak

ska cerkev je na svoj način zanimiva, drugačna in posebna. Zaznamuje jih preprostost in skromnost, v kateri se skriva posebna toplina in poudarek na bistvu – veri, Božji besedi in skupnosti.« Delavnica se je nadaljevala s kratkim premorom, ki je bila dobra priložnost za klepet in

nice so nato lahko sami preverili, kako sistem deluje, in sicer najprej med Furlanovo predstavitevjo, nato pa še na sami lokaciji izbrane sakralne dediščine v Monoštru, to je pred cerkvijo Marijinega vnebovzjetja. Sledila je živahna izmenjava mnenj z domačim župnikom, ki je nazorno

Predsednik Državne slovenske samouprave je v pozdravnem nagovoru izpostavil, da je sodelovanje ključnega pomena tudi zato, ker se turizem ne ustavi na mejah.

Direktorica Zavoda Primoža Trubarja dr. Klavdija Sedar je predstavila evanĝeličansko sakralno dediščino v Sloveniji.

-Madžarska. Okoli 30 udeležencev delavnice je najprej pozdravil predsednik Državne slovenske samouprave in novi predstavnik Slovencev v madžarskem parlamentu Karel Holec. V nagovoru je izpostavil pomen projektov, kot je CROSS-SACRAL, za razvoj turistične ponudbe v regiji in čezmejno partnersko povezovanje različnih deležnikov pri skupnem prizadevanju, da bi se programsko območje Interreg Slovenija-Madžarska lahko hitreje gospodarsko razvijalo. Iz nagovora Karla Holeca izpostavljamo misel: »Posebna vrednost te pobude je, da se izvaja kot skupni slovensko-madžarski projekt. Zgodovina skupnosti na obeh straneh meje je v mnogih točkah skupna. Imamo skupne kulturne korenine, skupno dediščino in skupno odgovornost, da vse to ohranimo in predamo naprej. Sodelovanje je ključnega pomena tudi zato, ker se turizem ne ustavi na mejah. Obiskovalci razmišljajo v okviru regij, iščejo poti do-

v imenu vodilnega partnerja PRAK iz Murske Sobote predstavil osnovne značilnosti sakralne dediščine ter nekatere najpomembnejše vsebine in aktivnosti, ki jih bodo izvajali v triletnem trajanju projekta; med njimi je tudi priprava posebne študije z analizo danosti sakralne dediščine med Kisegom/Kőszegom na severu in Ormožem na jugu projektnega območja. Ker je bila delavnica posebej namenjena lastnikom in upravljavcem sakralne dediščine ter turističnim organizacijam, je bila kot novost v projektu predstavljena tudi izdelava posebnega sistema za informiranje turistov: tako imenovani avatar in interaktivni zemljevid.

Sledila je predstavitev dr. Klavdije Sedar z Zavoda Primoža Trubarja, ki je predstavila evanĝeličansko sakralno dediščino v Sloveniji ter pri tem izpostavila nekaj najpomembnejših značilnosti in verskih elementov te dediščine. Predstavitev je sklenila z mislijo: »Vsaka evanĝeličan-

druženje ob kavi, zatem pa je dr. Balázs Zágórhidi Czigány, direktor muzeja v Vasvárju, predstavil sakralno dediščino Železne županije ter cilje, ki jih želi njihov muzej kot partner v projektu realizirati s tem projektom.

Glavna točka delavnice je bila predstavitev avatarja in interaktivnega zemljevida. Klemen Furlan je v imenu organizacije, ki razvija projektnega avatarja, zbranim najprej razložil, kaj avatar sploh je in kako deluje. Predstavil je vizualno podobo avatarja in njegovo ime (Adam) ter postopek dostopanja do avatarja in drugih informacij s pomočjo skeniranja kode QR s pametnim telefonom. Prek kode QR se odpre posebna internetna stran, na kateri animirani lik, razvit s pomočjo umetne inteligence, spregovori v jeziku turista in mu poda nekaj najpomembnejših informacij o sakralni dediščini. Udeleženci delav-

predstavil, kako se cerkev sme označiti s kodo QR oziroma kateri načini označitve so dopustni in kateri niso.

Na delavnici so bili predstavniki madžarske katoliške cerkve, evanĝeličanske skupnosti v Sloveniji, partnerji v projektu, predstavniki porabskih Slovencev, delavci v turizmu in razvojnih agencijah, vodstvo EZTS Muraba, pogrešali smo le predstavnike slovenske katoliške cerkve. Po mnenju udeležencev je delavnica zelo dobro uspela, saj je nazorno predstavila projekt sodelujočim deležnikom, pa tudi sodobna digitalna orodja, ki so lahko v veliko pomoč pri posredovanju informacij, ki jih pričakuje turist. Prva delavnica je bila že pred tem prav tako uspešno izvedena v beltinskem dvorcu pri partnerju ZTKŠ Beltinci, tretja delavnica pa bo konec maja v Vasvárju v organizaciji madžarskega partnerja.

Bernard Goršak

... DO MADŽARSKE

Samo od Madžarske je odvisen začetek potniškega prometa na železniški progi Budimpešta–Beograd

Srbija je v celoti pripravljena za začetek potniškega prometa na železniški progi Beograd–Budimpešta, datum odprtja pa je odvisen izključno od madžarske strani – je izjavila Aleksandra Sofronijević, srbska ministrica za gradbeništvo, promet in infrastrukturo. Ministrica je na srbski javni televiziji sporočila, da tovarni promet med obema prestolnicama poteka že od 24. februarja. Dodala je, da trenutno tehnične težave preprečujejo začetek potniškega prometa, saj madžarska stran, torej Madžarske državne železnice, izvaja pregled t. i. varnostnega sistema ETCS. Kot je dejala, so zaznali napako, ki vpliva na varnost prometa pri hitrosti 160 kilometrov na uro. Sofronijevićeva je spomnila, da je železniška proga med Beogradom in Subotico že v uporabi, in poudarila, da bodo vlaki na ozemlju Srbije lahko vozili s hitrostjo do 200 kilometrov na uro, medtem ko bo na Madžarskem največja hitrost 160 kilometrov na uro.

Viktor Orbán ne odhaja praznih rok, prejme več kot 38 milijonov forintov odpravnine

Po volilnem porazu je Orbán čez noč ostal brez službe in od maja se bo moral posloviti od svoje bruto plače v višini 7,58 milijona forintov. Odhajajoči predsednik vlade pa ne odhaja praznih rok: na podlagi veljavnih zakonov prejme kot poslanec tri mesečne odpravnine, kar v njegovem primeru znaša bruto 6,37 milijona forintov. Po izgubi položaja predsednika vlade mu pripada veliko večja odpravnina: izplačali mu bodo šest mesečnih plač naenkrat. Glede na trenutno plačo to znaša bruto 32,4 milijona forintov, kar skupaj z odhajajočo poslansko odpravnino pomeni skupno bruto odpravnino v višini 38.801.013 forintov. Po trenutni zakonodaji bo imel Viktor Orbán kot odhajajoči predsednik vlade pravico tudi do dodatnih državnih ugodnosti: 16 let bo imel na voljo službeni avto s šoferjem, 8 let pa pisarno z dvema članoma tajništva.

PIŠKOTA

Mlajši gnesden vejn ranč ne vejo, kak njim dobro dé, kak njim nika nej trbej delati

zvün tauga, ka v šaulo odijo pa se včijo. Gnauksvejta je nej tak bilau, najprvin so z delom mogli zgotauviti pa samo potistim, dostakrat večer pri svejči so se včili. Te je še včenjé nej dosta vrejčno bilau, zato ka po osnovni šauli je vsikši delat ušo pa pejnaze slüžo. Ranč tak špile tö nej bilau pa špilali so se tö samo

tašoga reda, gda so z delom zgotauvili. Kak je tau bilau v Ritkarovci pri Djürvini, od tauga sem Iluško Časar Dončec spitalo.

- Iluška, gda si mala bila, kakšno špilo si mejla, kak si se špilala?

»Mi smo se največkrat naganjali, eden drügoga lovili, če je stoj drügoga zgrabo, te je tisti mogo drüge loviti. Mi smo se tau špilali najbola pa krave smo pasli, tau je bila naša drüga špila.«

- Tau je nej špila bila, zato ka krave so mlajši nej radi pasli.

»Tau je rejsan tak bilau, krave smo nej radi pasli. Gda smo se špilali, te smo kakšno labdo (žogo) naganjali, zato ka drügo špilo smo nej meli. Še dobro ka sem mejla enga brata pa

edno sestru, etak smo se te leko špilali. Dostakrat če je ati pravo, ka mlajši zdaj

Iluška Časar Dončec

pomagati trbej, mi smo nej baugali, tadale smo se špilali. Tašoga reda se je zdrau pa nas postrašüvo, ka vzemem vašo labdo pa go na panjej na dva tala vsečem. Mi smo

Iluška (prvo dejte s prave) s starišami, bratom pa sestru, botro pa botrom

se tašoga reda postrašili pa smo leteli delat, nej ka bi go rejsan na dva tala vsejko.»

- Kakšno labdo ste meli?

»Ta labda je nej prava labda bila, ta labda je iz ronj bila

napravlana. Starejše ženske, ka so üjde štrumfe mele, tiste smo krajvrezali pa z ronjami smo je nadenili, pa te še s štrikom smo je kaulakzavezali. Tau je naša labda bila, s tašo labdov smo se špilali. Ranč tak smo babe tö doma delali iz ronje, s tašoga gvan-ta, steri je že nej biu za nüc, mi smo nej meli tašo špilo, ka so v bauti küpili.«

- Pa itak ste se bola špilali kak gnesden, nej?

»Tak kak praviš, vidim, ka moji vnuki, ka špile majo pa itak ne vejo, ka bi se špilali pa te še zabrajajo, ka tau trbej pa tisto trbej. Depa stariške je zdaj že nazajdržijo, vse njim zato ne tjüpijo, ka si zaželežo. Je tak, ka se molijo mlajši, aj njim tjüpijo tau ali tisto špilo pa te dva, tri dni se špilajo pa sledkar je večže ne briga. Gda sem dja mala bila, pri nas je tašo nej bilau, ka bi nam špilo v bauta tjüpili. Mi mlajši doma nad seuv smo se špilali, dostakrat tau, ka v kauti smo stali pa smo leteli v drugi kaut. Če so te zgrabili, te potejn si ti naganjo drügoga, tau smo se dočas špilali, ka je nam više nej prišlo.«

- Mati se je nej korila, ka lejčete v sobi?

»Zavolo toga je nas nej bašejktivala, depa Baug vari, ka bi ti goraseu pa vküpzmlato dunjo, gda je postela gorposlana bila.«

- Pri vas je iža topla bila pozimi, zato ka v dosta mejstaj, gde so velke dunje bile, samo toplo črpnjau so v postelo djali pa s tistim so se segrejvali.

»Pri nas v iži so bile kale, stere so nalagali, pri nas je vsigdar toplo bilau. Tau istina, ka cejli den so zato nej nalagali, samo pred tistim, ka smo spat šli. Edni smo v tauj iži spalali, drügi pa v künji. Moj

mlajši brat je emo tam edno tašo postelo, stero je leko gorpotegno kak eno frečo. Pa te bila še ena postela tö, zato ka velko künjo smo meli, tam je moja setra spala.«

- Kak deklo, tebe so mati fčili, kak trbej tjöjati, kak trbej šivati pa vse kaj tašo, ka so dekle mogle znati, če so se oženile?

»Najprvin mi je mati tau prajla, vzemi meklau pa vtjüpzameti künjo. Gda sem vekša bila, te mi je večkrat prajla, aj na špajerti graužam paržiganco, nej ka bi gorzgo-rejla. Sledkar sem že küjala tö, pa ranč tak mi je pokazala, kak trbej šivati, tak ka, buma, vcuj so nas gnali, aj se navčimo pa aj se vcujvzemo k deli.«

- Svoji mali vnukom si pokazala že kak trbej tjöjati?

»Oni so še mali, depa gda vöskobacano mesau delam, vsigdar mi pomagajo. Najbola se njim tau vidi, gda mesau

je vsikši emo svojo delo. Ati se je bola z marov pa z gazdijov spravlo, mati s künjov pa z bujcakami, mi smo pa tam pomagali, gde smo mogli. Dobro se spomnim na tau, gda smo domau iz šaule prišli, vsigdar so nam na novine goranapisali, tam, gde je nej bilau nikanej zdruknivano, tü smo, tam smo, pridte za nami. Tak ka smo mogli pomagati, tašo nej bilau, ka bi doma ležali. Tau zdaj napravi! Če gnesden z mlajšami leko napraviš!«

- Kak mlajši, bilau tašo, ka ste lagvi bili?

»Pa vejš, kak mlajši, bilau tašo, ka smo lagvi bili. Gnauk smo s sestrov pa bratom piškoto (biskvit) pekli, zato ka te je tau v modo prišlo. Gledali smo kak tetica Agneš djajce tere gora na melo pa tau cejlo te vküpzmejšejo. Mi smo ranč tak probali narediti, depa namesto mele smo pejssek nücali. Na, gda je tau

mati vidla, ka šest, sedem djajec smo zaprajli, te smo dobili po riti.«

- Oča ali mati so bili bola sigurni (strogi)?

»Tak vögledalo, kak če bi mati bila bola sigurna, ona je nas dosta bašejktivala, depa mi smo njau dosta nej poslušali, nej smo se bojali od nje. Liki gda se je ati zdrau, ka tau nej, te smo se

Časarovi mlajši z botrov

nutra v meli trbej kobacati, tau vsigdar oni delajo. Oni tau zato delajo, ka se njim vidi, depa mi smo za resnico mogli delati, etak smo pomagali materi. Pri nas v družini

vsi v kaut postavili. Od njega smo se bola bojali pa ne vejmkaka, vej pa on nas je tö nikdar nej bantivo.«

Karči Holec

ZIDINE PRIPOVEJDAJO

Historija vite-zov templarov (templomos lo-vagok) je precu dobro poznana. Vse vküper pa menje poznana grata, gda vite-ze templare doj-zapovejo. Histo-rija nam ranč tak pripovejda, ka leta 1119 so »na svejt pri-šli«, leta 1307 je glavaške dojza-povejo. Kak toč-ka povejdano, po tej se velka misterija nari-di. Najbole od toga, kama je

Tistoga davnoga leta 1119 je osem možakarov red vitezov templarov na noge postavilo. Na konci ji je bliži 20 gezero bilau. Že od prvoga dneva pa je zapovejdano bilau, kak morajo vögledati. Tě kejp nam od toga pripovejda.

Za najbole staro fresko tista vala, stera od Sveti trej kralov pripovejda, ka so se malomi Jezušu prišli poklonit. Na fotografiji se leko vidi, ka je davnik nazaj prejkpofaršana bila. Konzervatori so fresko nazaj »živo« napravili.

njino nebesko velko blago odišlo. Ovak pa je že prva njino življenje pa delo pri prausni lidaj tistoga časa za takšo mistično valalo. Zakoga volo od vitezov templarov pripovejdano? Zatoga volo, ka od nji se je indasvejta tudi v krajini med Rabo pa Muro pripovejdalo. Gnes eške stare stejne stoddjijo, za stere je duga lejta valalo, ka so je ranč vitezi templari gopostavili. Zvekšoga se je tau v glavaj lidi narodilo, pisarge

Slegnja večerdja za kakši stau lejt bole mlajša od freske od Sveti trej kralov vala.

pa so tau za istino vzeli. Eno vcejlak malo cerkev v vesi Selo aj bi ranč vitezi

templari zozidali. Neje samo Košič tau za istino emo. Tüdi drugi pisarge iz njegvi časov ali eške malo prva so gnako pisali. Merne vole leko povejmo, ka tau je duga lejta skur za istino valalo. Tau aj bi istina bila tudi zatoga volo, ka svetoga Nikolaja so za enoga od svoji patraunov meli. Selanska rotunda pa se ranč po svetom Nikolaji zove.

Za eden čas viteze templare tanjajmo, bole nut v historijo rotunde v Seli poglednimo. Od leta 1205 do leta 1235 aj bi zozidana bila. Trno vauska okna v njeni stejnaj nam pripovejdajo, kak go moramo v romanski stil nut djasti. Tau znauva znamenüje, ka od ene najbole stari cerkvi na slovenskoj zemli pripovejdamo. Rotunda človeka v čas brezi časa odpela.

V vsikšoj staroj cerkvi je do toga prišlo, ka stare freske so z vapnom prejk pokrili pa tadale nauve freske so malali. Tüdi v selanski rotundi se je gnako godilo. Malo nazaj k vitezom templarom poglednimo. Na paulaj malo dale od rotunde so stare cigle vözorali.

Po starom pripovejdanji aj bi tam klaušter biu. Poznano je, ka vitezi templa-

ri so srmačke regule meli zapovejdane. Pa znauva smo z mitom vküper prišli. Ranč tisti cigli pa stare pripovejsti od klauštra so eške bole viteze templare v

Pešt odnesli. Gnes ga v Narodnoj galeriji Madžarske majo.

Selenska rotunda za rejsano najbole lejpi cerkvi na slovenski zemli vala, zato-

Cerkev je okraugla, zatoga volo se njoj rotunda pravi. Po domanje njoj selanska rotunda pravijo. V Porabji vsem poznani Jožef Košič je v svojom pisanji kak najbole gvüšno napiso, ka so jo vitezi templari napravili.

Selo »pripelali«. Malo ovak povejdano, v glavaj lidi se je tau zgodilo. Bole znauva nut v selansko rotundo poglednimo.

V rotundi človek zaman ti-

ga volo k njoj na velke turisti ojdijo. Zmejs se zvaun čüje, nauva lübezen se za vsigdar narodi. Mogauče arheologi kaj takšnoga najdejo, ka templari vö iz

Zvaun se zvün selanske rotunde glasi. Od njega pripovejdajo, ka lübezen za vsigdar vala, gda zalübeniva vküper za štrik potegneta. Kak se zvaun zglasi, od njiva lübezen za večno naredi.

sto mesto iške, na sterom bi više cerkve se zvaun leko glaso. Gnesden cerkev svoj zvaun venej ma. Leko ranč nin na tistom mesti, na sterom aj bi indasvejta tisti templarski klaušter stau. V rotundi zaman bi oltar iskali. Leta 1490 je biu napravleni, leta 1864 so ga v

zemle poglednejo. Leko več nemo pisali, »aj bi bili«, leko se vse vömini. Zagnauk od vitezov templarov najbole za istino ne smejmo pisati. Depa aj miti od selanske rotunde tadale živejo, iz toga leko nauve pripovejsti se narodijo.

Miki Roš

PISALI SMO PRED 30. LETJI

V 9. številki časopisa Porabje, stera je vöprišla 2. majuša 1996, je o obiski državnoga sekretara dr. Petra Venclja v Porabji Ernest Ružič etak zapiso:

»SLOVENIJA JE ZA NARODNOSTNO RADIJSKO POSTAJO V MONOŠTRU

Tudi v našem časniku smo že zapisali, da obiski delegacij in posameznikov sami po sebi ne razrešujejo manjšinskih (in drugih) problemov, ampak morajo slediti konkretna dejanja. Brez velikega tveganja kaže zapisati, da bodo obisku državnega sekretarja za Slovence po svetu dr. Petra Venclja in sodelavcev v Porabju, sledila dejanja, ki so in bodo pomembna za porabske Slovence.

Čeprav se je dobro izogniti velikim besedam, ker se v življenju prepogosto pokaže, da je njihov pomen mnogo manjši, kakor se zdi na prvi pogled, kaže tokrat narediti izjemo in zapisati, da se ta čas v Porabju, v sodelovanju s Slovenijo, začnejo razpletati pomembni dogodki, kakršnih je bilo doslej le nekaj. Priprave na ustanovitev prve radijske postaje v Monoštru, ki bo hkrati prva radijska postaja v mestu na stičišču treh držav, sodijo nedvomno med velike dogodke, ki svojega pomena s časom ne bodo izgubili, marveč se bodo vse razsežnosti šele pokazale, ko bo začel s programom.

Obisk državnega sekretarja dr. Petra Venclja, predstojnika Urada za narodnosti pri slovenski vladi Petra Winklerja, slovenskega veleposlanika v Budimpešti Ferenc Hajosa, svetovalcev Rudija Merljaka in Geze Bačića, pa je bil namenjen tudi drugim aktualnim temam, še zlasti pa pripravam na sejo mešane slovensko-madžarske komisije, ki bo 20. in 21. maja v Budimpešti ocenjevala uresničevanje Sporazuma o nalo-

gah med porabskimi Slovenci in prekmurškimi Madžari. Porabski Slovenci se bodo na sejo mešane komisije (sekretar slovenskega dela je Geza Bačić) temeljito pripravili, kajti dejstva so, da nekatere naloge iz Sporazuma Madžarska in Slovenija uresničujeta, pri drugih pa je potrebno nekoliko več časa, da bodo zaživele v narodnostnem okolju. Zlasti to velja za ves sistem narodnostnega izobraževanja na Madžarskem, kjer je zelo malo sprememb, škoda pa je velika, kajti mladi generaciji še niso ponudili vsaj optimalne oblike osnovnošolskega izobraževanja. In za konec: državni sekretar dr. Peter Venclj podpira nakup poslopja v Monoštra, kajti tu bi lahko bili prostori za radio, za konzulat, za kulturni in turistični center porabskih Slovencev.«

Pod naslovom ZAČETEK JE FURT TEŽKI je Klara Fodor ob prvi obletnici manjšinskih samouprav gorziskala predsednika Državne slovenske samouprave Martina Ropoša:

»Kak vögleda ena državna samouprava?

„21. članov je. Na prvi seji (ülés) smo se odlaučili, ka mo sedež meli na Gorenjom Seniki. Tam smo dobili od rosaga prostore (helyiséget) za nüc, tau je nej našo. Na drugi seji smo volili predsednika pa dva podpredsednika (alelnök), tau sta Šandor Merkli pa Ilda Pustai. Mamo dve komisiji, ena je za kulturo, vero, šolstvo, druga pa za finančne stvari. Gora smo vzeli Irenko Štercz za finančne stvari, dapa vse drugo tü ona mora oprajti. V Pešti tü mamosta dela, tau nam Irena Pavlič obredi. Dosta pomauči dobimo od Ferija Kranjeca, steri je član kuratorija Javnega sklada.

V Pešti smo tü prosili zidino za pisarno, na žalost se nam je tau do tega nej posrečilo. Vtjup smo postavili pa sprejeli statut (alapszabály). Pri vsakdanešnjom deli že vidimo, ka ga tü pa tam moramo ovak naprajti. Sploj smo nej vedli, ka je tisto, ka se leko napravi, ka bi trbelo naprajti. Za pomauč smo meli samo narodnostni zakon, tau je sploj malo bilau. Zatok smo se obrnavili za pomauč na Manjšinski urad (Kisebbségi Hivatal). Začetek je furt težki.

Tau je pa druga stvar, ka je brezi pejnaz eške bola težko delati. Začnili smo marciuša lani, pejnaze smo pa dobili samo julija. Rusag je pa že dosta vse čako od nas. Gda sam se taužo, te so mi tak pravli, aj si posaudimo od lokalne (z vesi) samouprave. Pitam ge, gde gé takšna samouprava, ka bi mejla telko pejnaz. Tiste manjšine, stere že nemajo zveze, so začnile s tistimi pejnazi. Moram pa prajti, ka mi sploj dobra vöpridemo z našo zvezov.«

Kakšne cilje, naloge ste si postavili?

„Najbola moramo pomagati šaule pa vrtce. Ka dobijo za mlajše normativo, tisto je malo. Moramo poskrbeti za materno rejč. Tau delo se začne v vrtcaj. Tak smo se zgučali z vzgojiteljicami, ka

mo je pomagali z mejsečnim honorarom, zatau so že napisale prošnjo. Vidim, ka se trüdiyo. Po mojem smo tü zgibili največ, venak smo eške nej v zadnjom minuti. Zvün toga pa leko prosijo pejnaze za konkretne programe. Pa šaule ranč tak.

Na tejm smo, ka je v zvezi z vero, podpiramo

pa pomagamo s pejnazi. 19. majuša pride papež na obisk v Maribor. Iz Porabja 3 avtobusi pelajo lüstvo, iz toga mi plačamo eden avtobus, tau je kaulek 100 gezero forintov, s tejm tü želimo pomagati slovenske vernike.

Lansko leto je sklad Tromejnik aupro muzej, gde so vöpostavlene cerkvene stvari. Pomagali smo njim pri drugi razstavaj tü.

Državna samouprava je prosila 10 milijonov. Vü pam, ka tau dobimo. Istina, ka o tejm eške zdaj začnejo razmišljati pa se pogučavati, stera manjšina kelko aj bi dobila. Vü pam, ka mi telko tö leko čakamo, kak drugje male manjšine.«

Ka vse mislite naprajti letos?

„Meli smo eno sejo vküp s Slovensko zvezov, gde smo si dosta vse zgučali. Tau tö kaže, ka leko vküp delamo pa smo vsi za tau. Več programov organiziramo vküper. Geseni škemo organizirati srečanje Slovencev na Vogrskom. Tau smo se eške nej odlaučili, gde bi biu te den, ali na Gorenjom Seniki ali v Varaši.

Zdaj se že vidi, ka je ta zidina mala, gde mamosta pisamo. Leko pa küpimo drugi tau tö, če ga gorenjeseniška samouprava oda. Tau bi bilau našo premoženje. O tem se moramo odlaučiti na seji. Kak sam že pravo, dela je furt več, zaposlili smo pa samo eno delavko. Brodimo o tejm, ka bi nakakoga goravzeli za sekretara, delo bi emo za volé. «

Vküppobrala Silva Eöry

MAMICA, KAJ NAJ TI KUPIM?

Mamica kaj naj ti kupim?

Mamica, kaj naj ti dam?

Zapojem ti pesem o sončku,

narišem ti vse kar poznam.

Naberem ti šopek vijolic,

rečem ti rad te imam!

HOSPITACIJA V VRTCU SAKALOVCI

15. aprila smo izvedli še zadnjo hospitacijo v vrtcih. V vrtcu Sakalovci smo naše obiskovalce najprej pozdravili s pesmico. Obiskale so nas svetovalka za šolstvo Valentina Novak, ravnateljica dvojezične šole in vrtca ravnateljica dvojezične šole in vrtca Gornji Senik Ildikó Doncsecz Treiber, slovenski vzgojiteljica Lara Tivold in Nina Orban ter porabske vzgojiteljice iz drugih vrtcev. Pripravili smo kratek program, kjer smo pokazali, kako

potekata delo in učenje v našem dvojezičnem vrtcu. Povedali smo, kateri dan je, kakšno je vreme in kateri letni čas je. V nadaljevanju so bile dejavnosti vezane na pomladne vsebine; poimenovali smo pomladne rožice in živali, ki jih srečamo na travniku, dodali smo pesmice, uganke, barve, gibanje. Na koncu sta sledili še ustvarjalni delavnici. Skozi ves program sta se smiselno prepletala slovenski in madžarski jezik. Skozi načrtovano dejav-

nost smo prikazali različne dejavnosti, prek katerih otroci usvajajo slovenski jezik. Vidni so bile metode dela, potek učenja in preverjanje razumevanja slovenskega jezika pri otrocih. Otroci so ves čas aktivno sodelovali ter tako pokazali, kako se učimo in kaj vse že znamo. Naši gostje pa so tako dobili vpogled v naš vsakdanjik.

*Romana Trafela,
vzgojiteljica asistentka*

Porabje

Tednik Slovencev na Madžarskem
Izhaja vsak četrtek

Založnik
Zveza Slovencev na Madžarskem
Za založnika
Andrea Kovács

Glavna in odgovorna urednica
Nikoletta Vajda-Nagy

Naslov založnika in uredništva
H-9970 Monošter/Szentgotthárd, Gardonyijeva ul. 1
T: 0036 94/380 767
E: porabje@gmail.com
ISSN 1218-7062

Tisk
TOPnet, d. o. o.
Kupšinci 49d, 9000 Murska Sobotna, Slovenija

Časopis podpirajo: Državna slovenska samouprava,
Urad predsednika Vlade Madžarske, oddelek za
narodnosti, Zveza Slovencev na Madžarskem
ter Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v
zamejstvu in po svetu.

Letna naročnina za Madžarsko 2.600 HUF,
za Slovenijo 22 EUR, za druge države 52 EUR oz. 52 USD.

Številka bančnega računa:
HU75 11747068 20019127 00000000,
SWIFT koda: OTPVHUHB

Pod Srebrnim brejgom ...

... so se politične karte na nauvo zmejšale. Na njegovom kraju skrak Rabe se vej, sto de karte talo. Na slovenskom kraju spod našoga brga vse vküper vcejlak ovak vögleda. Nauvoga ali nauvoga-staroga premiera (miniszterelnök) eške nega. Kak se tomi pravi, politična scena je vrauča, skur se je že gor vužgala. Nisterni že od nauvi volitev gučijo. Depa mi takše ali ovakše politične guče tanjamo. Kak je legendarni Roko na teveni vedo prajti: Nej politikto v mojo butiko.

Svejtiki kaulak 1. majuša so lidi na paut napelavali, kak tau že dugo šega gé. Telko avtonov na poštijaj se samo vleti leko vidi, gda lidge na maurdje dejo.

Gda je večer kres goro, je majpan že postavleni biu pa bika so že pogeli. Pravijo, ka bik v Polani je baukši biu, kak so ga eno leto nazaj v Černelavcaj spekli. Ja, vsikši svojga konja hvali.

Pardon, bika hvali.

Duge kolone so na mesti stale tüdi zavolo velki nesreč, ka so se zgodile. Vnauigi pa so doma ostanoli. Po staroj šegi so se velki kresi (ognji) köjrirli, majpani gor postavlali. V občini Sobota je eno leto nazaj do svaje prišlo. Že lejta pa lejta se je glavna fešta v vesi Černelavci godila. Veški gasilci so jo orgenizejrali, občina Sobota je bika pa muzikante vöpláčala. Gasilci so pijačo, bika pa eške kaj drugoga odavali. S tejm so do pejnez za svoje delo prišli. Ja, druge vesnice kaulak Sobote so naus zdignole: Zakoga volo se tau samo v Černelavcaj godi? Mi bi takše tö vedli orgenizejrali, so se glasili. S tem je že duga tradicija v Černelavcaj preminaula. Po nauvom se vse vküper seli. Malo ovak povejdano, vsikšo leto de se na drugom mesti godilo. Tau leto je vse vküper ves Polana prejk vzela.

Kak je prvi majpan gor stano, že kaulak šeste vöro je plej banda začnila igrati. Po cejløj občini Sobota idejo. Zaprav, na velkom oprejtom kamioni se pelajo pa igrajo. Zmejs se skrak kakšoga rama stavijo, lidge njim piti dajo. Tak je tau leto bilau, tak drugo leto bau. Vse, ka se kaulak 1. majuša godi, za rejsan lejpo tradicijo vala.

Ranč smo škeli naše drauvno pisanje zgotoviti, gda nam Srebrni brejg nut zglaši, kak je tista poštijja samo 12 vör bila oprejta. Autoni znauva stodjijo, eden kamijon se je prejk obrno. Pa srečno paut!

Miki Roš

PODELITEV POVERILNIC V PARLAMENTU

Slovesna predaja poverilnic poslancem in zagovornikom manjšin, ki so na parlamentarnih volitvah leta 2026 pridobili mandate, je potekala 4. maja 2026 v kupolni dvorani parlamenta. Poverilnice sta predala predsednik državnega volilnega urada dr. Attila Nagy in predsednik državne volilne komisije dr. Róbert Sasvári.

Na državni slovenski narodnostni listi, ki jo je postavila skupščina Državne slovenske samouprave, je mandat pridobil Karel Holec. Svoje delo bo na podlagi pooblastila, prejetega od slovenskih na-

rodnostnih volivcev, opravljal v interesu zastopanja Slovencev na

Madžarskem v parlamentarnem mandatu 2026–2030.

Ferenc Süttö